

Сава Миловановић

Београд, Србија

e-mail: milovanovic.sava3@gmail.com

ВИКЕНТИЈЕ ВУЈИЋ И ЊЕГОВИ ОДГОВОРИ ИЗ ЦРКВЕНО-ПАСТИРСКЕ ПРАКСЕ

Апстракт: У овом раду су анализирани одговори на нека канонско-пастирска питања јеромонаха Викентија Вујића, ректора Карловачке богословије, потоњег епископа банатског Српске православне Цркве и професора канонског права на Православном богословском факултету Универзитета у Београду. Као врхунски каноничар и правник, хвата се у коштац са питањима која оптерећују клир и лаике у њиховом свакодневном животу. Полазећи од канонскоправне науке свога доба, како православне тако и римокатоличке провенијенције, доноси одговоре у духу православног Предања и пријемчиве нивоу богословског знања обичних људи. У раду су коришћени документи из архива Светог синода Српске православне Цркве као и из архива Православног богословског факултета у Београду.

Кључне речи: Викентије Вујић, Карловачка богословија, Православни богословски факултет, канонско право, брак, Крмчија, Мануил Ксантјанин, Захарија Марафар.

Биографија

Епископ* др Викентије Вујић недовољно је позната личност из српске богословско-академске историје. Трагајући за подацима о његовом животу и научном раду, нисмо нашли ни на један научни рад посвећен овом аутору. Епископ Викентије (у свету Василије) Вујић рођен је у Даљу 29. јануара 1874. године. Основну школу завршио је у Даљу, гимназију у Осјеку (1892), правни факултет у Бечу, а богословски – као стипендиста карловачког патријарха Георгија Бранковића – са степеном доктора богословља, у Черновицама (Буковина). Замонашен је у манастиру Шишатовцу на Благовести 1903. године и рукоположен у чин јерођакона и јеромонаха. После примања монашког чина постављен је за подбележника Архидијецезе сремско-карловачке, а у октобру 1903. године и за професора Карловачке богословије, чији је ректор био све док она није угашена након Првог светског рата (1920). Као ректор Богословије одликован је Орденом светог Саве 4. степена. Вујићев колега из Карловачке богословије, Владан Максимовић, описао је његов однос према богословима као однос *pater familias*-а, а према колегама као врло пријатељски и са предусретљивошћу.¹ Као архимандрит, др Викентије је покушавао неколико пута да обнови ову значајну богословску и црквену институцију,

* Овај рад је настао у оквиру научноистраживачког рада Православног богословског факултета Универзитета у Београду, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

¹ Божјић (2018): 586–587.

али без успеха. На једном од првих заседања Светог архијерејског сабора, после воспостављања Српске православне патријаршије, архимандрит Викентије је изабран за епископа захумскохерцеговачког, али није прихватио тај избор. Био је надзорник средњошколске веронауке у Сремско-карловачкој епархији (1925–31). После доношења устава Српске православне Цркве 1931. године патријарх српски Варнава поставио га је за свог архијерејског заменика. Након смрти Димитрија Руварца 1932., библиотекара Патријаршијске библиотеке, архимандрит Викентије је привремено постављен на његово место. Међутим, пошто је убрзо, исте 1932. године, изабран за викарног епископа, морао је да напусти ову службу.² За викарног епископа моравичког изабран је на седници Светог архијерејског сабора 8. октобра/25. септембра 1932.³ Наречен је у суботу, 19. новембра, а хиротонисан у недељу 20. новембра у београдској Саборној цркви. У извештају поводом хиротоније описан је на следећи начин: „Мирних, тихих манира. Деликатне финесе, хармоније струје из његове личности која мало говори, ником се не намеће, повучено живи Христовим животом, калуђерски скромно“.⁴ После смрти епископа банатског Георгија, епископ Викентије је изабран за његовог наследника на седници Светог архијерејског сабора 8/21. јуна 1936. године.⁵ Устоличен је у Вршцу 18/5. новембра исте године.⁶

Као викарни епископ предавао је хонорарно црквено право на Богословском факултету у Београду. О томе имамо одлуку са седнице факултетског Савета од 29. јуна 1934. године на којој је декан Богословског факултета протојереј Стеван Димитријевић обавестио Савет да је због немогућности да се изабере стални наставник на катедри за Црквено право, он умолио викарног епископа Викентија да се прихвати хонорарног предавања овог предмета. Као једна од главних препорука епископа Викентија истакнуто је то што је био професор црквеног права у старој Карловачкој богословији.⁷ За хонорарног професора црквеног права је реизабран 29. јуна 1935.⁸ Као хонорарни наставник остао је вероватно до краја летњег семестра 1936. јер већ 16. децембра 1936. на његово место бива постављен као хонорарни наставник Сергије Троицки.⁹ Напуштање места професора на Богословском факултету вероватно је повезано са избором за епархијског епископа у јуну исте године.

Епископ Викентије спадао је у ред најученијих српских архијереја између два светска рата. Поседавао је највреднију приватну библиотеку тога времена. У једном чланку у *Политици* од 30. јануара 1940. (аутора са иницијалима С. П.) речено је да је патријаршијска библиотека у Београду једна од највећих „после Карловачке патријаршијске библиотеке и библиотеке блаженопочившег епископа вршачког Викентија Вујића“.¹⁰ С тим у вези, у извештају поводом хиротоније викарног епископа Викентија речено је да је он из својих многобројних књига стекао мноштво знања из „историје, права, педагогије, катихетске вештине, тако да је увек он питан од црквених власти и многих приватних, кад је требало дати одговора у ком замршеном питању ових научних области“.¹¹ Умро је у аутомобилу на путу из Сокобање за Београд, надамак

2 Идризовић (2016): 140.

3 „АСБр. 139/Зап. 240 од 8.10./25.9.1932.“, Архив Синода Српске православне Цркве (АС СПЦ), *Досије Викентија Вујића*

4 С. (1932): 566.

5 „АСБр. Зап. 148. од 8/21. јуна 1936.“, АС СПЦ, *Досије Викентија Вујића*

6 „ЕБр. 775 из 1936.“, АС СПЦ, *Досије Викентија Вујића*

7 Архив ПБФ, *Књига записника седница факултетског Савета (1930–1937)*, 201.

8 Архив ПБФ, *Књига записника седница факултетског Савета (1930–1937)*, 229.

9 Пузовић (2007): 91.

10 С. П. (1940): 13.

11 С. (1932): 567.

Тополе у Шумадији, 18. августа 1939. године, а сахрањен у катедралном храму у Вршцу 21. августа.¹²

Научни рад на пољу канонског права

Ми ћемо се у овом раду усредсредити на Вујићеве одговоре из црквено-пастирске праксе који су штампани у часопису *Богословски гласник* од 1905. до 1912. године, дакле у време када је исти вршио дужност ректора Карловачке богословије. Формулација из увода у један од одговора¹³ показује да они вероватно представљају канонску анализу питања која су Викентију постављали верници, или – будући да су писани у време његовог ректорства у богословији – богослови. Шест одговора тичу се, углавном, брачног права (4) и односа тадашњег црквеног и државног законодавства у Аустро-угарској (2).

„Могу ли се узети двоје, који не стоје у крвном сродству,
али имају заједничког крсног кума?“¹⁴

Позивајући се на *Базилке*¹⁵ (XXVIII. 5. 14), Викентије Вујић сматра да заједнички кум не мора представљати препреку за склапање брака. Наиме, наведено место из Базилеке протеже забрану брака на прва три степена духовног сродства што значи да кум не сме узети кумче нити њену ћерку нити мајку, нити кумов син може узети исте особе за жену. Исто важи и за куму и мушко кумче. Уколико је споменути у наслову обичај постао део традиције одређене локалне Цркве он не може представљати разлог за поништење брака, те се и у Црквама које су у својим канонско-правним традицијама усвојиле поменути случај као брачну сметњу, евентуално може сматрати да тај обичај припада сфери питања изнад 3. степена духовног сродства (4, 5, и даље) које спадају у надлежност локалног епископа.

Схватање да је заједнички кум брачна сметња ушло је у канонско-правну традицију одређених Цркава (наводи Цариградску¹⁶ и Румунску Цркву, као и штампану *Крмчију* (глава 50.), док као пример исправног приступа наводи Руску Цркву¹⁷) на основу „екстензивнијег“, ширег тумачења 53. Трулског правила од стране одређених канониста. На основу речи овог канона да је „духовно сродство важније од телеснога“ ови каноничари су сматрали да духовно сродство треба третирати барем на исти начин као и крвно при разматрању брачних сметњи. Од средњовековних и нововековних тумача

12 Вуковић (1996): 76–77; Бакић (2006): 351–352; АС СПЦ, *Досије Викентија Вујића*

13 „Евентуална могућност ове дистинкције потакла је једнога брата по Христу да постави горње питање“: Вујић (1910а): 215.

14 Вујић (1905): 432–435.

15 Базилеке, или Василике (τῆ Βασιλικῆ, „царски закони“) је термин којим је именована колекција закона чије је састављање започето у време цара Василија I а завршено првих година владавине Лава VI (вероватно 888.): Kazhdan (1991): 265–266.

16 У 16. веку Цариградска патријаршија је граматом патријарха Митрофана 1580. дозволила бракове особа које имају заједничког кума, да би исте у 19. веку поново забранила, као што сведочи *Пидашон*: Павлов (1897): 403–404; Ἀγαπίου ἱερομονάχου καὶ Νικοδήμου μοναχοῦ (1886): 607.

17 Једним циркуларним (необјављеним) указом из 1810. Св. Синод Руске Цркве је ограничио сметњу за брак између духовних сродника који се спомињу у 53. канону Трулског сабора: воспријемник не може узети за жену своје кумче, нити њену мајку. Другим указом од 31. јануара 1838. архијерејима је наређено да не смеју простирати забране изван лица која су наведена у указу из 1810.: Павлов (1897): 397, фуснота 1.

канона као следбенике ригорознијег тумачења наводи епископа катарског Јована,¹⁸ савременика чувеног тумача канона Теодора Валсамона, као и кипарског презвитера Захарију Марафара.¹⁹

Јеромонах Викентије даје опширан извод из дела *Брачно право оријенталне Цркве* професора Чизмана²⁰ у којем поменути аутор говори о томе да “поједини рукописи” *Еклоге*²¹ садрже одредбу да брачна сметња постоји када двоје из различитих породица имају истог крштеног кума. Такође, Чизман спомиње податак који доноси Алексије Спано о извесним решењима синода Цариградске патријаршије из периода патријараха Јеремије II (1583) и Неофита II (1611) којима се одређује да заједнички воспријемник не мора бити сметња за брак, из чега би се могло сматрати да су се у појединим крајевима таквим браковима противили.

У сваком случају, Вујић је био става да канонски извори не дају основа да се поменути фактор сматра за брачну сметњу, и за потврду свог мишљења наводи како православне (еп. Никодима Милаша, руског епископа Гермогена²²) тако и западне каноничаре (Веринг²³).

18 Реч је о одговорима овог епископа Константину Кавасили, архиепископу драчком. Видети односни одговор у: Ράλλη, Ποτλή (1855): 407.

19 Захарија Скордилиос, прозвани Марафар, био је родом са Крита. Родио се у знаменитој породици негде између 1510–1520. Започето образовање на Криту наставио је на Универзитету у Падови (Италија). Након повратка у отаџбину бива рукоположен за свештеника и послан да буде старешина грчке цркве у Венецији. Убрзо је назначен представником (ἐπίτροπος) цариградског патријарха Јоасафа (1551–1565) у Италији, где је провео остатак живота. Будући изузетно образован за своје време својим радовима из литургије и посебно из црквеног права много је допринео црквеном животу и богословљу Грка. Чизман се осврће на Марафарово најпознатије канонско дело под насловом „Περὶ τῶν τῆς συγγένειας βαθμῶν συνολτικῆ ἐκλογῆ ἐκ διαφορῶν“, које је изашло у два издања: 1569. и 1588, оба пута у Венецији, с тим што је друго издање имало краћи наслов: „Περὶ συγγένειας βαθμῶν ἢ συνοικεσιῶν“. Година Марафарове смрти није тачно позната. Оно што је сигурно да је преминуо након 1588: Γεωργίου (2011): 33; Горчаков (1880): 54–56.

20 Јозеф Ритер фон Чизман (1820–1894) професор оријенталног црквеног права на Бечком универзитету, декан Правног факултета у Бечу, и консултант аустро–угарског министарства вера по многим питањима везаним за организацију оријенталних (=православних) заједница: Wurzbach (1890): 361–362.

21 Еклога („Ἐκλογὴ τῶν νόμων“) је зборник законских прописа који су, вероватно 741., издали цареви Лав III и Константин V Копроним. Рукопис о којем говори Чизман је лична, неофицијелна, редакција позната под називом *Ecloga privata*, чије се појављивање датира у 9. век: Kazhdan (1991): 672–673; Павлов (1897): 26.

22 Гермоген (Константин) Петрович Добронравин (1819–1893) био је епископ Руске православне Цркве. Завршио је Санкт-Петербуршку Духовну семинарију (1841) и Академију (1845). Након што је постао удови свештеник, бива 1873. хиротонисан у викарног епископа виборског. Неколико месеци у току 1875. је био викарни епископ у Новгороду, да би 1876. био назначен за викарног епископа ладошког, првог викара Санктпетербуршке епархије. 1882. постаје епархијски архијереј тавричко–симферополске епархије, и коначно 1885. постаје епископ псковски и порховски. Викентије Вујић се у поменутом раду позива на Гермогеново дело „О светим тајнама православне Цркве“ (*О святых таинствах православной Церкви*) (Санкт-Петербург, 1894): Галкин (2008): 653–654.

23 Friedrich Heinrich Vering (1833–1896), немачки професор римокатоличког канонског права на Универзитету у Хајделбергу, потом на Православном богословском факултету у Черновицама (Буковина), и на Универзитету у Прагу где је предавао до смрти. Један од водећих римокатоличких каноничара 19. века: Ott (1912): 354.

„Може ли се дете рођено пре венчања својих родитеља увести у матице крштених (рођених) као законито, ако му родитељи пре крштења његова склопе брак?“²⁴

Наш аутор одговара на једно питање које је било условљено тадашњим не само аустроугарским, већ како сам сведочи целокупним европским законодавством. У складу са римским правом, аустроугарско, и целокупно европско законодавство на почетку 20. века је при одређивању законитости узимало као најбитнији моменат зачеће детета. Односно, свако дете које је рођено пре склапања брака, пре истека шестог месеца брачног живота, односно после истека десетог месеца по смрти мужевљевој, или после развода брака – сматрало се незаконитим, независно од тога да ли су родитељи непосредно пре његовог рођења склопили законски брак. У том случају такво дете се у матичне књиге крштених уноси као „незаконито“. Позивајући се с тога на тумача грађанског закона Маријана Деренчина,²⁵ аутор као апсолутни услов законитости детета истиче законитост брака.

С обзиром на то да је право уношења измена у овом погледу аустроугарска власт резервисала искључиво за „Одел за богоштвоје и наставу“, и да би уношење од стране свештенства било каквих забелешки о позакоњењу деце венчањем родитеља у матичне књиге представљало кршење државних закона, Вујић је сматрао да то не треба чинити, већ да се деца која су према критеријумима државних закона незаконита као таква и имају уписивати у црквене књиге, без обзира на то да ли су родитељи ступили у брак пре крштења детета.

Свакако да при свакој елаборацији радова о односу државног и црквеног законодавства треба узети у обзир историјски контекст. У овом случају, треба имати у виду ситуацију у којој се почетком 20. века, као и већим делом свог постојања, налазила Карловачка митрополија у Аустро-угарској монархији.²⁶

„Да ли стоји у духовном сродству кћи кумова са оцем кумчетовим?“²⁷

Једна од недоумица која се може појавити при покушају да се одговори на постављено питање јесте да ли сходно канонском праву пол воспријемника (=кума/куме) има улогу при рачунању степена духовног сродства између њега/ње и његових/њених сродника с једне и кумчета и његових/њених сродника с друге стране. Наиме, аутор указује на то да се оваква недоумица може појавити из разлога што 53. канон Трулског сабора, који именује основном канонском регулативом о степенима духовног сродства, изричито забрањује брак између кума и кумчетове мајке и кумчетове ћерке, не помињући притом да ли исто важи у случају да је воспријемник жена. На основу *Посланице Бонифацију* Блаженог Августина, Вујић указује на чињеницу да су дуго пре Трулског сабора функцију воспријемника вршиле и жене, те да се у брачној санкцији коју помиње Трулски сабор свакако подразумева и брак куме, кумчетовог оца и кумчетовог сина. Односно, он закључује „да је спол потпуно ирелевантан за бројање степена сродства,

24 Вујић (1909): 455–458.

25 Маријан Деренчин (Ријека, 24.9.1836 – Загреб, 8.2.1908.) био је хрватски правник, политичар, и драмски писац. Докторирао је право у Бечу (1860), а бан Мажуранић га је 1876. поставио за шефа хрватског правосуђа на којој дужности је остао до 1883. када одлази у пензију и посвећује се адвокатури. Писац значајног, али недовршеног, дела из грађанског права *Тумач к Обћем аустројском грађанском закону 1-2* (Загреб, 1880–83); Аранђеловић (1908): 117; Senker (1993): 305–307.

26 Слијепчевић (2018): 178–187.

27 Вујић (1910а): 215–219.

пошто сродничка близина или удаљеност не зависи ни најмање од спола појединих лица, него од броја рођаја који их дели од родоначелника“.²⁸

Узимајући као основ своје аргументације Василике, преосвећени Викентије говори да у пракси горе речено значи да: „У духовном сродству забрањен је брак између кума или куме и њихове деце (мушке и женске) с једне, и између кумчета (женског и мушког), његових родитеља и деце (мушке и женске) с друге стране“.²⁹ Према Василикама забрана постоји међу њиховим потомцима до трећег, а сходно каснијој црквеној пракси – коју одражава Крмчија – у нисходној правој линији до седмог степена закључно.³⁰

„Може ли стриц своме синовцу бити сведок (кум) при његову венчању? Ако може, да ли може и деци потичућој доцније од њега бити воспријемник при крштењу?“³¹

Основу службе сведока при вршењу Свете тајне брака, али и других Светих тајни, наш аутор види у Спаситељевим речима: „да на устима два или три сведока остане свака реч“ (Мт 18, 16), као и у Светим канонима (Апостолски канон 85). Еклисиолошки и канонски не постоје препреке да стриц, или било ко од крвних сродника, буде кум(=сведок) на венчању. Из сведочења на венчању не произилази никакво духовно сродство са младенцима, што је српски народ формулисао у изреци: „Нема кумства без крштеног кумства“. Из тог разлога функцију сведока на венчању може вршити свако ко испуњава опште услове за то: дораслост, врлински живот и др. (као референтни списак услова наводи штампану Крмчију, односно каноне Халкидонски 21, Картагински 59, 128, 129, 130, 131, 132, и 133.). Будући да ниједан од релевантних канона не спомиње крвно сродство као препреку за сведочење на венчању из тога следи да и стриц може бити не само сведок на венчању свог синовца, већ може бити и крштени кум његовом детету.

Када је реч о кумству на крштењу, ствар стоји донекле другачије. Ограничења која канонско право признаје у погледу избора крштеног кума(=воспријемника) извиру из одредабе 53. канона Трулског сабора: воспријемник не може ступати у брак са кумчетом, као ни са његовом мајком и дететом. Из тога произилази да су родитељи једине особе које не би могла бити воспријемници на крштењу њиховог детета јер је њихова брачна заједница у контрадикцији са канонским одредбама о крштењском кумству.

Иако не постоје никакве еклисиолошке нити канонске препреке да неко од крвних сродника (осим родитеља) буде крштени кум детету, јеромонах Викентије сматра

28 Вујић (1910а): 218.

29 Вујић (1910а): 219.

30 Наш аутор се позива на 50. (у неким штампаним издањима 51.) главу штампане Крмчије која носи назив „О тајни брака“, и која има своју сопствену историју. Овог поглавља нема у рукописној традицији Законоправила(=Крмчије). Први пут се појављује у *Требнику* кијевског митрополита Петра Могиле (штампан 1646.) одакле бива преузета у штампану Крмчију, са одређеним изменама. У овом 50. поглављу штампане Крмчије приметна је велика сличност са поменутиим делом Захарије Скордилиоса, али и утицај одељка „De Sacramento Matrimonii“ пољског римокатоличког *Требника* издатог у време краља Сигисмунда III, која у целини представља једну булу папе Павла V (1605–21). Поред тога у овом 50. поглављу штампане Крмчије се налазе различити одломци из дела византијских средњовековних каноничара: Теодора Валсамона, затим одлука сабора из времена цариградског патријарха Николаја III Граматика, као и одломци из Синтагме Матије Властара. Михаил Горчаков је одатле извео закључак да је приређивач овог поглавља штампане Крмчије морао бити Грк, вероватно сам Захарије Скордилиос, те да је његово дело преведено на словенски језик и инкорпорирано у *Могилин Требник*: Горчаков (1880): 3–143.

31 Вујић (1910б): 453–454.

да у циљу ширења чвршћих духовних веза међу хришћанима³² Црква препоручује да се узимају кумови изван фамилије.

„Може ли син кумовљев ступити у брак са синовицом кумчета?“³³

Као изузетке који духовно сродство преносе и на крвне сроднике из побочних линија, јеромонах Викентије наводи епископа Јована из Китра односно његов 5. и 6. канонички одговор упућен архиепископу драчком Кавасили, као и поменуто дело Захарије Марафара из 1588. Од новијих аутора који заступају то гледиште наводи др. Чедомилџа Митровића који поменути став износи на основу једног од извора словенске Крмчије – текста Мануила Ксантјанина³⁴ из 16. века.³⁵

Наш аутор сматра да не само текст одељка 51. главе словенске Крмчије и таблице које су му придодате не дају основу за овакво гледиште – јер изричито наводе само санкцију брака између потомака кума и кумчета у правој нисходној линији – већ за такво мишљење не дају основу ни други канонски извори као што су одлуке Никејског сабора из 1259. у време цариградског патријарха Арсенија Авторијана, као и одлука сабора патријарха цариградског Неофита II из 1611. године.³⁶

32 Овде се Вујић позива на Франца Лаурина (1829–1914), професора црквеног права чешког порекла на Теолошком факултету у Бечу (1876–1899). Исти је 1878. изабран царевим указом за бискупа литомјержичког, међутим због противљења министра вера цар је био принуђен да поменути акт повуче: Suttner (1984): 214–216.

33 Вујић (1912a): 80–81.

34 Јерођакон, велики ретор, и хартофилак велике патријарашке цркве у Цариграду за време тројице патријарха Пахомија (1506–12), Теопипта (1512–20), и Јеремије I (1521–43). Према неким изворима родио се у Коринту на Пелопонезу, према другима у Ксантију, те га поједини аутори називају „Коринћанином“ и „Пелопонежанином“ (Κορινθινός, Πελοποννήσιος), а други „Ксантјанином“ (Ξανθινός). После окончања патријарашке школе у Цариграду, наследио је на месту управника исте свог учитеља Матеја Камариота. Вршећи дужност патријарашког хартофилакса, у чију дужност је спадала и управа патријарашким архивом и припрема докумената пред почетак процеса разматрања питања од стране патријарха и Синода, сусретао се са свим молбама за разрешење канонских брачних питања која су подношена патријарху и Синоду на разматрање. На тај начин се упознао са различитим праксама у погледу степена сродства које је у различитим епархијама цариградске патријаршије било уобичајено сматрати за брачну сметњу. Из тог разлога је одлучио да на основу канонских извора састави један општи водич о степенима сродства. Своје дело је назвао *Ἐκθεσις ἀπλεστέρα καὶ συντομωτέρα*. Ово дело, у редакцији Захарије Скордилиоса и Мануила Малаксе – још једног врсног каноничара цариградске Цркве из 16. века – послужило је као основа за поменути 50(51.) главу штампане Крмчије „О тајни брака“: Горчаков (1880): 40–59.

35 Митровић (1909): 194–195.

36 Сходно 53. канону Трулског сабора, духовно сродство представља сметњу за брак између кума и кумчетове мајке. Разматрано питање „може ли син кумовљев ступити у брак са синовицом кумчета?“ последица је тенденције ка поистовећивању крвног и духовног сродства која у грађанском законодавству Византије јача од 8. и 9. века. Међу каноничарима потоњих векова водила се полемика око тога да ли прописи грађанског законодавства треба да буду усвојени од стране Цркве, или се треба држати одредби 53. канона Трулског сабора. Негде од 15. века усталио се обичај да се обухваћеним духовним сродством сматрају само потомци кума и кумчета у директној нисходној линији, и кумчетова мајка, такође и потомци лица која имају заједничког кума, али не и рођаци из побочних линија. У 50. (51.) глави штампане Крмчије налазе се међусобно противречне одредбе по овом питању: према једнима духовно сродство обухвата сроднике из побочних линија кума и кумчета (Горчаков (1880): 114–116), док по другима обухвата само директне потомке кума и кумчета и родитеље кумчета (Горчаков (1880): 123–125). Вероватно у томе и треба тражити разлоге позивања на поменути главу штампане Крмчије при заступању супротних гледишта на постављено

„Може ли бити кажњен свештеник, који не удовољи пропису прве алинеје члана 17. закона од 17. јануара 1906. о вероисповедним односима у Хрватској и Славонији?“³⁷

У овом одговору јеромонах Викентије разматра једно питање које се тиче одредби грађанских закона о вероисповестима у Аустро-угарској монархији. Питање на које аутор покушава да да одговор се тиче одредбе која налаже сваком свештеном лицу које прими у једну од признатих хришћанских заједница лице које је раније припадало другој хришћанској заједници да исти случај пријави грађанским властима. Наш аутор даје негативан одговор на постављено питање на основу неколико аргумената.

Казне које за неизвршење одредби поменутог закона о вероисповестима налаже 19. члан истог, тичу се деловања свештеника пре самог пријема, а не након њега. У том смислу, кажњен би био свештеник који би – осим законом изузетих случајева – примио лице које није навршило 18 година, или које у року од 8 дана није два пута пред сведоцима изјавило свештенику своје првобитне вероисповести да жели да промени вероисповест. Осим тога, 2. алинеја члана 16. истог закона говори да је прелаз извршен када свештено лице да потврдан одговор лицу које жели да промени вероисповест, без навођења икаквих додатних услова. Јеромонах Викентије закључује да је поменути 17. члан закона о вероисповедним односима *lex imperfecta*, односно да прописи које садржи требају бити испуњени али да не повлаче за собом никакву санкцију уколико не буду испуњени.

Закључак

Предуслов оцењивања нечијег доприноса одређеној научној дисциплини јесте да се његово научно дело сагледа у контексту времена у којем је настајало. У супротном, може се доћи до неправедног закључка о некомпетентности одређеног аутора. Радови јеромонаха (касније епископа) Викентија Вујића које смо анализирали у овом раду, настајали су у првој и почетком друге деценије 20. века. У то време он је био ректор Карловачке богословије која се налазила на тлу римокатоличке Аустро-угарске монархије. На његовом примеру видимо да је положај Православља, оличеног у Карловачкој митрополији, унутар римокатоличког царства утицао и на избор тема за истраживање. На Вујићево научно формирање одлучујуће је утицало и његово правничко образовање које је стицао на Бечком универзитету, престоници Аустро-угарске монархије. Могуће је да је са појединим научницима на које се позива остварио и личне контакте. С тим у вези, треба имати у виду да се његово деловање на пољу српске црквено-правне науке у Аустро-угарској поклапа са последњим годинама живота највећег српског, и једног од највећих православних каноничара, епископа Никодима Милаша (+1915). Радови које смо у овом раду анализирали су писани више од двадесет година пре него што је Вујић као викарни епископ ступио на дужност хонорарног професора Православног богословског факултета у Београду, што значи да је до тада сазрео као научник са изграђеним ставовима у погледу канонско-правних питања и метода истраживања. То значи да је катедра за канонско право Православног богословског факултета у њему добила једног реномираног научника. Његова анализа

питање. Према важећим *Брачним правилима* Српске православне Цркве духовно сродство постоји између кума, кумчета, и њихових крвних сродника у правим нисходним линијама, при чему духовно сродство до другог степена представља неуклоњиву, а од трећег до седмог уклоњиву брачну сметњу: Горчаков (1880): 32–34; Митровић (1909): 191–193; „Брачна правила СПЦ“, чланови 12, 13, 20, 22.

³⁷ Вујић (1912b): 179–181.

питања из брачног права увек укључује канонске изворе и дела савремених каноничара, како православних тако и римокатоличких. Стога се може рећи да је као бечки ђак, али и черновички, у свом истраживању остварио симбиозу римокатоличких и православних достигнућа на пољу истраживања канонских извора. Своју научну компетенцију Вујић је користио за решавање практичних питања са којима се сусретао у комуникацији са народом, користећи се, у последње време сасвим запостављеном, формом „питање-одговор“ што је пракса која се релативно често може сусрести у канонских изворима. Иако није написао велики број радова канонске тематике, научни лик епископа Викентија Вујића свакако је значајна карика у разумевању развоја српске црквено-правне науке.

Извори и литература

Извори

Ἀγαπίου ἱερομονάχου καὶ Νικοδήμου μοναχοῦ (1886): *Πηδάλιον*. Αθήναις: Εκ της Τυπογραφίας ΒΛΑΣΤΟΥ Χ. ΒΑΡΒΑΡΡΗΓΟΥ.

Ράλλη, Γ. Α., Ποτλῆ, Μ. (1855): *Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων, τόμος πέμπτος*. Ἀθήνησιν: Ἐκ τῆς Τυπογραφίας Γ. Χαρτοφύλακος.

Архив ПБФ, *Књига записника седница факултетског Савета II* (1930-1937)

Брачна правила СПЦ (1993): *Гласник Српске православне патријаршије* бр. 34–35.

Вујић, Викентије (1905): Могу ли се узети двоје, који не стоје у крвном сродству, али имају заједничког крсног кума? *Богословски гласник* год. 4, бр. 6, 432–435.

Вујић, Викентије (1909): Може ли се дете рођено пре венчања својих родитеља увести у матице крштених (рођених) као законито, ако му родитељи пре крштења његова склопе брак? *Богословски гласник* год. 8, бр. 6, 455–458.

Вујић, Викентије (1910a): Да ли стоји у духовном сродству кћи кумова са оцем кумчетовим? *Богословски гласник* год. 9, бр. 3, 215–219.

Вујић, Викентије (1910b): Може ли стриц своје синовцу бити сведок (кум) при његову венчању? Ако може, да ли може и деци потичућој доцније од њега бити воспријемник при крштењу? *Богословски гласник* год. 9, бр. 6, 453–454.

Вујић, Викентије (1912a): Може ли син кумовљев ступити у брак са синовicom кумчета? *Богословски гласник* год. 11, бр. 1, 80–81.

Вујић, Викентије (1912b): Може ли бити кажњен свештеник, који не удовољи пропису прве алинеје члана 17. закона од 17. јануара 1906. о вероисповедним односима у Хрватској и Славонији? *Богословски гласник* год. 11, бр. 2, 179–181.

С. (1932): Новопосвећени епископ др Викентије Вујић. *Гласник Српске православне цркве* бр. 36, 566–567.

С. П. (30. јануар 1940): Библиотека у којој се међу књигама чувају и иконе. *Политика*, 13.

Литература

Kazhdan, Alexander P. (ed.) (1991): *The Oxford Dictionary of Byzantium*. New York, Oxford: Oxford University Press.

Ott, Michael (1912): „Friedrich Heinrich Vering“, in Charles G. Herbermann et al. (ed.), *The Catholic Encyclopedia: volume 15*. New York: The Encyclopedia Press, 354.

Senker, Boris (1993): „Derenčin, Marijan“, u Trpimir Macan (ур.), *Hrvatski biografski leksikon 3: Č-D*. Zagreb: Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, 305–307.

Suttner, Ernst C., hrsg. (1984): *Die Kath.-Theologische Fakultät der Universität Wien, 1884–1984*. Berlin: Duncker & Humblot.

Wurzbach, Constantin von (1890): *Biographisches Lexikon des Kaisertums Österreich: 59 Teil*. Wien.

Γεωργίου, Κηρικήακης Ιωάννης (2011): *Ζαχαρίας Σκορδύλιος Βίος και Έργο, διπλωματική εργασία*, Θεσσαλονίκης.

Аранђеловић, Д. (1908): „Др. Маријан Деренчин“, у Коста Кумануди и Драгољуб Аранђеловић (ур.), *Архив за правне и друштвене науке 5*. Београд: Књижара Геце Кона, 1908, 117.

Бакић, А(лександра) (2006): „Вујић, Викентије“, у Чедомир Попов (ур.), *Српски биографски речник 2*. Нови Сад: Матица Српска, 351–352.

Божић, Софија (2018): Др Владан Максимовић, ученик и професор Карловачке богословије. *Црквене студије бр. 15*, 581–592.

Вуковић, Сава (1996): *Српски јерарси од деветог до двадесетог века*. Београд, Крагујевац, Подгорица: Евро, Каленић, Унирекс.

Галкин, А. К. (2008): „Ермоген“, в *Православная энциклопедия: том 18*. Москва: Церковно-научный центр „Православная энциклопедия“, 653–654.

Горчаков, Михаил (1880): *О тайне супружества*. Москва: Типография В. С. Балашева.

Идризовић, Ненад (2016): *Патријаршијска библиотека Српске православне Цркве 1706-2006*, докторска дисертација, Београд.

Митровић, Чедомил (1909): *Из црквеног и брачног права*. Београд: Књижара Геце Кона.

Павлов, Алексей Степанович (1897): *Номоканон при большом требнике*. Москва: Типография Г. Лиснера и А. Гешеля.

Пузовић, Предраг (2007): „Годишњи извештаји Православног богословског факултета Ректорату Универзитета од 1920. до 1940.“, у Богољуб Шијаковић (пр.), *Српска теологија у двадесетом веку: истраживачки проблеми и резултати књ. 2*. Београд: Православни богословски факултет, 77–98.

Слијепчевић, Ђоко (2018): *Историја Српске православне Цркве II*. Београд: Catena Mundi.

Sava Milovanović

VIKENTIJE VUJIĆ AND HIS ANSWERS FROM CHURCH-PASTORAL PRACTICE

The paper analyses the answers to the canonical-pastoral questions of hieromonk Vikentije Vujić, dean of the Karlovci seminary, later bishop of Banat of the Serbian Orthodox Church, and professor of canon law at the Orthodox Theological Faculty in Belgrade. The emphasis is on his choice of topics. As an extraordinary canonist and lawyer, he tackles issues that burden the clergy and laity in their everyday lives. Using modern scientific achievements of both Orthodox and Roman Catholic provenance, he gives answers in the spirit of the Orthodox Tradition and understandable for the level of theological knowledge of ordinary people.